

Skogen, kniven, bordet

I utstillingen «Brytningstid» inviterer kunstneren Veslemøy Lilleengen oss inn i et skogslandskap av tekstil og naturmaterialer som jord, bjørk, lind og kjuke. Her møter vi en håndverkspraksis forankret i bærekraft, gjenbruk og fellesskap.

Lilleengen er en Trondheimsbasert kunstner, født og oppvokst på Ørlandet. Hun arbeider med utgangspunkt i tradisjonshåndverk, arv, nøysomhetskultur og overlevelseskunnskap. Praksisen er stedsnær og undersøker forbindelser mellom menneske og natur, og egen tilknytning til landskap og historie. Utstillingen ved Trøndelag senter for samtidskunst er den hittil største presentasjonen av Veslemøy Lilleengens omfattende kunstnerskap.

Lukten av bjørkeris er kanskje det første som møter oss når vi trer inn i utstillingsrommet. Fra inngangen strekker en 8,5 meter lang gulvløper av bjørkeris seg som en sti frem mot et gammelt kjøkkenbord, plassert sentralt i rommet. I skogen samler Lilleengen bjørkekviser, som hun stramt surrer sammen med streng til det gulvbaserte verket *Heimvei*. Bjørkeris er en rødlistet håndverksteknikk med lange tradisjoner som utvendig gulvmatte og som underlag i gammer og andre hjem. Verket slår an tonen i utstillingen og skjerper oppmerksomheten for lukt, bevegelse og kroppens fremkommelighet i terrenget.

En annen tradisjonsbærende teknikk som løftes frem i utstillingen, er vidjespenning. Her brukes rotskudd av bjørk, som flettes til vidje - en tradisjonell metode for binding og låsing. Vidjer blir svært sterke og ble brukt til alt fra tømmerfløting til å tjøre husdyr. Den monumentale veggskulpturen *Sølje* består av over hundre slike vidjespenninger. Teknikken har lange tradisjoner og var i utstrakt bruk i Norge frem til 1950-tallet. Verket bærer med seg lokalhistorie, både gjennom materialets og teknikkens brukshistorie og i sin skulpturelle form.

Vegginstallasjonen *Til minne om Lind (1904–2025)* består av 121 former spikket av det gamle treet som sto midt i hagen på familiegården, nylig felt av storm. Hver form svarer til ett år av treet liv og er satt sammen til en uregelmessig, organisk komposisjon som kan leses som abstrakte tegn. Det langsomme, tidkrevende arbeidet fungerer som en kroppslig tilnærming til tid og stedstilhørighet. Lilleengen har tidligere arbeidet på beslektet vis med å forme jordkuler, der hendenes gjentatte bevegelser gradvis bearbeider materialet. Den meditative prosessen med å spikke 121 treemner blir slik en undersøkelse av tilknytning til sted og av hvordan materialer bærer minner.

Den 5 x 5 meter store, plantefargede tekstilen *Himmel over Ørlandet* dekker kunstsenterets vindusflater med ulike blåtoner og sammensetning av stoffer. Som et topografisk lappeteppe bærer det med seg tradisjoner for reparasjon og rekonstruksjon og timesvis av håndsydde sting. Verket inngår i Lilleengens livsprosjekt *Norsk Bauta* (2021–). Tekstilen er farget med potteblå, som er en av de eldste metodene for å utnytte indigoplanten til å fremstille varig blåfarge i

tekstil, og som historisk sett er en særnorsk tradisjon. I denne prosessen legges tekstiler i et indigo-fargebad der fermentert urin fungerer som reduksjonsmiddel. Som kjent benyttet også med-ørendingen Hannah Ryggen denne fargeteknikken i sine billedvever, og med inspirasjon fra henne skriver Lilleengen seg inn i denne tradisjonen ved å bruke urin samlet fra sitt eget fellesskap – spesifikt fra kunstnere som er kvinner. Slik synliggjør hun både de kollektive kroppene bak fargen og kjønnede forestillinger knyttet til potteblå, blant annet myten om at mannlig urin gir sterkere farge. Samtidig peker hun på skjevheter i kunsthistoriens representasjon og innkjøpspraksiser. *Himmel over Ørland* forankres dermed i tradisjon, omsorgsarbeid og kvinnelige fellesskap.

Kunstverkene i utstillingen er nært forbundet med kunstnerens slektshistorie og kan også forstås i lys av en autoetnografisk tilnærming, der egne erfaringer, relasjoner og materialer fra hverdagslivet danner grunnlag for kunstnerisk undersøkelse. Et sentralt verk tar utgangspunkt i Lilleengens skogfinske røtter i Hedmark. I *Arv* er nattøy fra slekten sydd sammen for hånd til en stor fane i hvite nyanser. Plaggene, som en gang ble båret tett på kroppen, er samlet i et nytt kollektivt tekstil som rommer spor av arbeid og levd liv i skog og mark. De hverdagslige stoffene viser tegn til bruk, slitasje og omsorg. Lilleengen får oss til å se skjønnheten i det utbrukte og verdiløse, og løfter det hverdagslige til en hyllest av slektenes levde liv. Verket reflekterer over arv som både materiell og erfaringsbåren, formet av landskap, arbeid og avhengighet av naturens kretsløp. Fortellingen er personlig forankret, men åpner samtidig for en delt kulturell hukommelse.

Tekst og fortelling er viktige elementer i Lilleengens praksis. Titlene alene bærer en rik assosiasjonsverden og åpner små poetiske narrativer om hverdagsliv og erindring, som i *Min bestefar lærte meg å reparere lommelykter og min mor har sett en ufo*. Dette verket består av 54 lommelykter av merket *Wonder*, samlet inn og reparert av kunstneren over tid og montert i et stramt rutenett på veggen. Det intense lyset virker blendende og desorienterende for blikket; synsfeltet blir utydelig og det blir vanskelig å avgjøre hva vi egentlig ser. I lyktenes xenonbaserte lys – et grunnstoff hvis navn, oversatt fra gresk, betyr «fremmed» og som også brukes i romfartøy – forsterkes verkets antydning av noe utenomjordisk, *a wonder* (et under). Mellom den nøkterne oppstillingen og den fabulerende tittelen oppstår et spenn mellom praktisk kunnskap og forestillingsevne, mellom reparasjon og fantasi.

Gummi cumulus / O mio babbino caro består av tolv små, abjekte skulpturer i tinn, plassert på enkle trehyller rundt i rommet. Formene minner om små skyformasjoner, cumulus, eller blomkållignende haugskyer. Skulpturene er støpt i resirkulert tinn etter kunstnerens fars tyggisskulpturer: små kuler tygget frem etter røykeslutt på 70-tallet og etterlatt i klynger rundt om i familiehuset på Ørlandet, til morens uttalte frustrasjon. I avstøpningen transformeres dette flyktige og kroppsnære materialet til varige, skimrende objekter. Tittelen viser til Puccinis arie *O mio babbino caro* – «Å, min kjære pappa» – og tilfører verket en ømhet og humoristisk familieresonans.

Et annet avtrykk av en annens handling finnes i *Varde / Hallvard*: en sementskulptur, støpt etter et hull gravd for hånd av kunstnerens onkel på Ørlandet. Hullet ble opprinnelig laget for å nedfelle en parabolantenne, men trer her frem som et negativt avtrykk av kroppsarbeid og stedsspesifikk handling. Skulpturen er plassert på en europall, som om den fortsatt befinner seg i et arbeidslandskap. I likhet med avstøpningene av farens tyggisformer omdanner verket en flyktig, hverdagslig gest til et varig objekt. Slik synliggjøres også her det stille arbeidet og den formende kraften i det som ellers forblir usett.

«Brytningstid» er en personlig familiekrønike og en ode til fødestedet Ørlandet og til Lilleengens skogfinske røtter i Hedmark. Utstillingstittelen peker samtidig mot en samtid preget av brudd, omstilling og motsetninger – en verden i brytning, der etablerte livsformer, kunnskapstradisjoner og relasjoner til natur er i endring. Utstillingen undersøker hvordan kunnskap overføres gjennom arbeid, materialer og fellesskap, og åpner et rom for deling av erfaring og for videreføring av tradisjoner på tvers av generasjoner. Den stiller samtidig spørsmålet om hvordan fortiden kan gi nye perspektiver på identitet i dag.

Dette leder tilbake til det gamle kjøkkenbordet, plassert sentralt i utstillingen. Her inviteres publikum til å sette seg ned. Bordet er et grunnleggende samlingspunkt i hverdagslivet, et sted for både arbeid og måltid, samtale og erfaringsdeling. I «Brytningstid» blir samtalen like vesentlig som materialene; arbeidene flettes sammen med muntlig fortellertradisjon og en trøndersk delingskultur som undersøker hvordan kunnskap formes, forandres og føres videre mellom mennesker og generasjoner.

I løpet av utstillingsperioden inviteres publikum til å delta i et trøndersk kakebord og en fortellerstund med Lilleengens svoger, samt et verksted i vidjespenning. Kakebordet, som er kjent for sitt overflodsprinsipp og sin sterke forankring i regionale tradisjoner, fungerer her som et sosialt og kulturelt rom for videreføring av historier, teknikker og fellesskap.

Velkommen til å sitte ned. Vil du ha en kopp kaffe?

Tekst av Margrete Abelsen, Utstillingsprodusent ved Trøndelag senter for samtidskunst.

Gummi Cumulus / O Mio Babbino Caro

1977 sluttet pappa å røyke fordi han ikke ville dø fra oss. Han begynte å tygge tyggis i stedet. Disse begynte han å sette fra seg i små tårn, på nattbordet, på sengestolpen – iblant andre steder i huset. Gradvis vokste det frem små skyformasjoner som min mor jevnlig fjernet i en blanding av takknemlighet og gremmelse. Jeg studerte dem med stor interesse hele barndommen.

– Du vet at vinden beveger seg mot klokka, sa min far. Det er de hvite altocumulus som lokker den. Hvis vi er heldige, formes mammatus.

Jeg er en heldig mann, Audemor og tre døtre – jeg er elsket av kvinner, det finnes ikke noe bedre.

Til minne om Lind. 1904–2025

Linden stod midt i hagen, og skulle rent hierarkisk vært underlagt det nøye utvalgte tuntreet, Asken, men Vestrått har sine egne regler.

Under linden skjedde alt viktig – hagefester, kino, gjemsel, telteleirer, konserter, et legendarisk intervju med BBC – under den var det siste hvilested for en elsket hund eller to. Vi klatret opp til den stadig høyere toppen, og der satt vi og vaiet i vinden som svimle værhaner og tok på himmelen. Alltid til min mors formaninger om å være forsiktig, ja med linden vel og merke.

– Jeg elsker det treet, sa moren min. Hele livet mitt har den vært her. Linden kjenner mine sorger og gleder og alle mine hemmeligheter, den er min venn, sa hun.

Den ble min venn også.

Jeg som knapt husker mitt eget navn, kan uten problemer lukke øynene og se oppover de tykke stammene, kjenne hver grein og skimte himmelen i små blaff når trekronen beveger seg høyt der oppe. Jeg kan høre den sildrende lyden av bladene, men akkurat som min bestefars berømte baryton kan jeg aldri dele den – for hverken bestefar eller linden er her lenger.

Heimvei

Søstrene, de fantastiske søstrene, de rydder alle veier for lillesøsteren sin – det er jeg som er lillesøsteren. Jeg er 50 år og de steller meg som jeg er fire. De dytter og lokker, de trekker meg frem og opp, skryter av meg, helt hemningsløst.

Søstrene mine stråler varme mot meg som en løpsk fyrkjele. De er isfjell som banker opp Titanic for min skyld. De går ikke av veien for å lage katastrofer og ragnarok bare for meg. Lillesøsteren.

– Neeei! sier de, du overdriver. Vi gjør ingenting, vi kunne gjort mer, sier de, mens de løfter havet og flytter fjell en helt vanlig mandag og sier: Dette er da ingenting.

Jeg trasker etter dem som en ivrig liten hund og soler meg i glansen deres, de kan alt. Og folk sier: Åh, de søstrene dine, de vil jeg også ha!

– Jeg vet, jeg vet, sier jeg, jeg er en lykkens ost.

Reisekappe

Jeg har ingen hemmeligheter. Jeg forteller alt, både løgn og sannhet, alt jeg husker og det jeg har glemt. Hos meg er det ingen skjulte sting, og baksiden er et kråkereir.

Om hundre år er jeg glemt, heldigvis. Mens mønstrene vandrer videre, fra hånd til hånd, uten grenser.

Veslemøy Lilleengen 28. februar

Veslemøy Lilleengen - *Brytningstid*

Verksliste

1.	Heimvei (2026)
Løper av bjørkeris og streng.	50.000 kr.
2.	Til minne om Lind 1904 – 2025 (2026)
Installasjon av 121 spikkede pinner av lind.	120.000 kr.
3.	Gummi cumulus / O mio babbino caro (2026)
12 stk. tyggegummi, sandstøpt i resirkulert norsk tinn. (Uendelig opplag)	25.000 kr.
4.	Reisekappe (2026)
Broderi, håndsøm	75.000 kr.
5.	Min bestefar lærte meg å reparere lommelykter og min mor har sett en UFO (2026)
Installasjon av 54 lommelykter av merket Wonder/lanterne.	45.000 kr.
6.	Våpenskjold for liten skog Amadou (2026)
Tekstil fra knuskkjuka	35.000 kr.
7.	Tanker som løste seg opp mot kveldshimmelen før februar mens jeg stod stille (2026)
Tekstilsulptur, lerret malt med jordpigment fra industriområder, armeringsjern og remmer fra Norsk Remfabrikk på Kolbotn.	45.000 kr.
8.	Arv (2026)
Nattøy/undertøy fra min skogfinske slekt på Ringsaker, håndsøm.	75.000 kr.
9.	Sølje (2026)
Vidjespenning av bjørk.	120.000 kr.
10.	Varde / Hallvard (2026)
Avstøpning i sement av hull gravd for hånd.	45.000 kr.
11.	Himmel over Ørland (2026), del av prosjektet «Norsk Bauta» (2021-)
Silke, bomull og lin farget potteblått	Pris på forespørsel

